

Miniatyyrimaailma – pienoismallien synty

Esitelmä Mikkeli-Seuran kevätkokouksessa 25.3.2012

Tekstin merkitsi muistiin Hannele Koivula, kuvat Maaret Kaksonen

Mallirakentaja Heikki Oikonen Malliakopio Ky:stä esitteli pienoismallien tekemistä. Heikki Oikonen opiskeli Helsingissä rakennuspiirtäjäksi 1960 – 1970 -luvun vaihteessa. Yrityksen kotipaikaksi valikoitu aikanaan Mikkeli, josta pystyy hyvin toimimaan koko Suomessa. Malliakopio Ky:ssä töitä tekee nyt kaksi henkilöä, Heikki Oikonen on edelleen tarjousvaiheessa mukana, muttei jokapäiväisessä mallien rakentamisessa. Käsi- ja taideteollisuusoppilaitos Taitolan oppilaat käyvät yrityksessä työharjoittelussa. Tällä hetkellä harjoittelussa oleva oppilas Heikki Oikosen mukaan vaikuttaa hyvältä pienoismallien

rakentajalta. Esityksen aluksi katsottiin yrityksen esittelyvideo, jossa esiteltiin tehtyjä töitä ja näytettiin, miten pienoismallia rakennetaan. Noin 40 toimintavuoden aikana on syntynyt monenlaisia pienoismalleja. Tällä hetkellä rakentaminen (uudisrakennukset) on yrityksen pääasiallinen toimintamuoto. Kaikki työt ovat tilaustöitä. Asiakkaita ovat museot, kaupungit, Rakennushallitus, yritykset, yhdistykset, seurakunnat ja jonkin verran yksityiset.

Pienoismallien rakentaminen on tarkkaa käsityötä. Mattoveitsi on jokapäiväinen työväline, samoin pinsetit, erilaiset terävät veitset, pienet pensselit jne.. Talo

viimeistellään mm. maalaten pienillä pensseleillä. Materiaaleista ihmiset ostetaan (Saksasta saa eri mittakaavalla ihmisiä, polystyreenimuovia), tarvikemuovia voi ostaa isoissa erissä. Työn toteutus alkaa siten, että ensin piirretään kartta, jonka tilaaja hyväksyy. Tämän jälkeen aloitetaan pienoismallin tekeminen ”yksi-yhteen”. Työelämään tutustujat (opiskelijat) maalaavat mm. ihmisiä Malliakopio Ky:ssä.

Mallirakentaminen tänään on kova kilpailu. Mallirakentamiseen oppii tekemällä. Käytettävät värit tulevat Englannista, nämä kestävät mm. auringonvalon. Pulkkisenkulman pienoismalli kertoo 1940-luvusta. Mallissa on tuhoutunut piharakennus. Vesa Pulkkinen on tilannut seuraavan mallin, Laitisenkulman. Malli on niin pitkä, että siinä on koko sivu. Kauppakeskus Stellaan voi tuoda kesäksi kaksi mallia, Pulkkisenkulman mallin (Vesa Pulkkinen on luvannut sen) ja Mikrankulman mallin, joka pitää kysyä Helsingistä asianomaisille lainaksi kesäksi Mikkeliin. Iisalmen evakkokeskukseen tehtiin rajan taakse jääneitä kirkkoja yli 70 kpl 1980-luvulla. Luterilainen kirkko Piippolassa täytti

vuosia. Kirkkoherra tilasi vanhan puukirkon pienoismallin. Kirkossa soi urut ja kirkonkellot. Äänikortti toimii mallin sisällä. Ortodoksikirkkoja entisen Suomen alueelta on tehty. Iisalmissa on ortodoksikirkko keskellä asutusta. Ponsse on tilannut metsäkoneiden pienoismalleja, samoin Ponsseen ensimmäisestä pihapiiristä on tehty malli. Ponsseen "Kaken pajassa" on kuvattu Kaken rintamamiestalo ja ensimmäinen metsäkone Ponsse. Työ tehtiin muistitietojen ja valokuvien pohjalta. Piirustuksia oli hyvin vähän. Sotamuseossa on Lieksaa pommittanut lentokoneen pienoismalli, joka on aika isoksi pienoismalliksi. Mikkelin pommituksen pienoismalli on

Päämajamuseossa, samoin Jalkaväkimuseossa. Historialliset mallit menevät perusnäyttelyihin. Olavinlinna jäi mieleen yksistä suurista töistä. Suomessa on 5 -10 pienoismallien valmistajaa. Suurimmista töistä pyydetään tarjouksia 3 – 4 kpl. Olavinlinna on vaativa työ, jonka tilaajana oli Rakennushallitus. Jokaisen tarjouksen jättämiseen osallistuneen toimiston tuli jättää Olavinlinnan muurinpala. Malliakopio voitti tarjouskilpailun Olavinlinnan pienoismallin rakentamisesta. Olavinlinna on yksi suurimpia töitä.

Linnantornit näyttävät kuvassa pyöreiltä. Tornia tehtiin senttikerroksista, josta tuli muoto tornille. Kun Olavinlinnaa restauroitiin, tehtiin piirustukset, jotka olivat mallirakentajan käytössä. Olavinlinnan rakentamiseen meni aikaa 3 – 4 kuukautta. Työtä valvoi tilaaja, Rakennushallitus. Tilaisuudessa läsnä olleet näkivät, millaisella Olavinlinnan muurinpalalla voitto tuli Mikkeliin. Malliakopio Ky on pärjännyt Suomessa 1:500 mittakaavan töillä, joilla kaupunkimalli havainnollisesti tehdään. Kaupunkimalli toi 1980-luvulla Rovaniemen kaupunkikeskuksen tekemisen. Tarjousvaiheen loppukilpailussa oli 2 – 3 yritystä. Ammattisalaisuuksia on kaupunkitöissä. Oppilaitoksia käy tutustumassa työmenetelmiin ja rakentamiseen. Lähtökohta työn tekemiseen on piirustukset, jos niitä on käytettävissä. Karttapohja on myös tärkeä. Talosta on yleensä kaksi mittaa, leveys ja pituus. Valokuvat ovat tärkeitä. Ilmakuvat ovat nykyisin todella hienoja. Kun museonjohtajan kanssa tehdään kauppaa, on asioita, jotka voi esittää museossa pienoismallinnuksella. Yhtenä esimerkkinä museonjohtajille esiteltävistä malleista on Suomen rakennuksen historia, jota läsnä olleet saivat katsoa. Hintataso pienoismalleilla on tuhansia euroja. Kesämökin pienoismalli on 500 – 1000 euroa. Suomalaisista kartanoista on tehty tarjouspyyntöjä joitakin. Maaret Kaksonen esitti Elomaan talon pihapiirin mallintamista. Riihimäki-Seura teki esityksen, että perhe, joka haluaa, saa tilata Malliakopio Ky:ltä pienen pihapiirin ja niitä tehtiin noin 10 entisille riihimäkeläisille. Pienoismalli aukeaa eri tavalla kuin tietokoneen näytöllä, painotti Arja Hartikainen. Tahot, jotka tarvitsevat pienoismalleja, menevät museoon katsomaan pienoismalleja. Mikkelin kaupunki ja rakennusliikkeet ovat suuria asiakkaita Mikkeliissä. Maakunta-arkistossa saa digikameralla kuvata piirustuksia, jolloin ei tarvita isoja piirustuksia kuljettaa museosta. Pienoismallien kuvia ja mallien kuvia toimitetaan suurimmaksi osaksi nyt sähköisesti Mikkelin ulkopuolelle.

Heikki Oikonen kertoi, että maan rajojen ulkopuolelle ei ole pienoismalleja myyty, joskus Puutalo teki Saudi-Arabiaan vietäväksi, joskus on viety myös malleja Venäjälle (Huurre Oy). Mitä vielä voisi tehdä, kysyttiin Heikki Oikkoselta. Historialliset rakennukset ovat sellaisia, joita vielä monta kertaa mieltäisi. Ortodoksikirkot olivat hyviä malleja. Evankelisuterilaiset eivät ole vielä juurikaan olleet asiakkaina. Savonlinnan myynnissä oleva pienestä ortodoksikirkosta ei ole tehty mallia. Luterilaiskirkot, joita on mm. palanut, olisivat säilyneet pienoismalleina. Sarkamuseo oli yksi suurimmista töistä, Kirsti Manninen suunnitteli piirustuksen. "Ajanvirta" käsittää seitsemän isoa mallia, aikajana on kivilaudasta 2000-luvulle.

Ensimmäisessä mallissa on muutama kivikautinen asunto. Kuva esitti keskiaikaista kylää teineen, funkistyyllisine taloineen ja huoltoasemineen. Katsottaessa työn seuraavaa mallia, kehitystä on nähtävissä. Mm. maanviljelys loppuu, tilalle tulee golfkenttä ja puutarhoja. Viimeisessä mallissa moottoritie halkoo kylää. Työ on tehty noin 10 vuotta sitten. Enso-Gutzeit Timber Oy:n ensimmäinen saha, jossa oli automatiikkaa. Pienoismallissa oli esitelty sahan toiminta. Tilaaja luovutti sen Metsämuseo Lustoon. Aikanaan se oli ensimmäinen automaattinen saha, jota haluttiin esitellä. Serlachius teetätti tehdasalueesta mallinnuksen. VPK:n talo, nuorisoseuran talo, kirkko ja työväentalo olivat mm. Serlachiuksen lahjottamia Mäntälle. Serlachiukselle Mänttään kaikki pienoismallit on Malliakopio Ky toteuttanut.

Katinkullan perustaja halusi myyntiä vauhdittamaan pienoismallin, jossa on kylpylä, palmuja, kasveja ja golfkenttä. Kaksi esittelymallia tehtiin, jossa toisessa oli myös talot. Tahkolle on tehty aika paljon pienoismalleja. Mikkelissä Kauppakeskus Stellassa on pienoismalli 1930-luvun Mikkelistä. Heikki Oikkonen ja Vesa Pulkkinen kävivät esittelemässä Heikki Hämäläiselle Pulkkisenkulman pienoismallin. Pienoismalli valmistui Kauppakeskus Stellan avajaisiin. Heikki Oikkonen kertoi, että jokaisessa

pienoismallissa on pieni hauskuus. Mm. Olavinlinnassa on naisia uimassa laiturin alla ja Mikkelin 1930-luvun mallissa on kaksi kaveria viinapaukulla varaston vieressä. Leppävaaran tornitalo on nykyaikaa ja kasvavaa liiketoimintaa mallien tekijöille. Nykyään Helsingissä on muotia korkearakentaminen. Skanska on tilannut talomalleja pääkaupunkiseudulle. Metsämuseo Luseossa on tehtyjä töitä. Samoin ensi kesäksi tilattu työ Lustoon. "Halon historia" käsittää kolme mallia aloittaen halon tekemisestä talvella. Metsämalleissa kuvataan Enso-Gutzeit Oy:lle malleja, joissa näytetään metsänhoito ja luonnonsuojelu samassa mallissa. Mallista on helppo näyttää, kuinka metsää hoidetaan. Lustoon on tekeillä työ, miten ojitusta tehdään. Haasteellista on mm. syväaurajien tekeminen. Malliin tulee kolme ajanjaksomallia. Kaupunkimalleista nähtiin kuva Oulusta, jonka kilpailutuksen kautta voitti Malliakopio Ky. Mikkelin kaupungin pienoismalli tehtiin Mikkelin 150-vuotisjuhliin. Oli ensimmäinen Malliakopio Ky:n kaupunkimalli. Työssä apuna oli toimikunta, joka selvitti lohko kerrallaan, miten työ tehdään. Oulussa toimikuntana oli Oulu-Seurasta 4 – 5 henkilöä ja arkkitehti, joka oli palkattu 5 vuodeksi tutkimaan ja jolta saatiin aineistoa. Mikkelin pienoismallin rakentaminen kesti 5 – 6 vuotta. Mikkelin kaupunkimallissa on yksi harmaa talo, josta ei ollut mitään tietoja saatavissa, vaikka ennen luovuttamista oli yleisönkin nähtävänä. Mikkelin kaupungin malli on pysäytetty vuoteen 1938. Kun kaupunki täyttää 175 vuotta, mallia pitäisi uusia nykypäivää vastaavaksi. Riihimäen kaupunkimallin rakentamiseen meni 10 vuotta. Paloheimo sponsoroiti Riihimäen kaupunkimallin rakentamista, koska oli yhtenä alueen omistajista. Riihimäki-Seura oli aloitteellinen hankkeelle. Kouvolan Hansa-keskuksesta on myös tehty malli. Erikoisia malleja on tehty ja yksi niistä on mm. Venäjän ydinaineen puhdistuslaitoksen pienoismalli. Ponsse tekee maailmalla kauppaa traktorien pienoismallien avulla. Myyntikonttoreihin laitettiin mallit, jotka olivat toiminnassa, mm. metsää raivaamassa.

Karjalaiskylä on tehty. Arktikumissa Rovaniemen maakuntamuseossa on Rioston kylän pienoismalli, joka lähti liikkeelle tekojärvaltaasta, jonka alle kylä jäi. Ennen tekojärviästä kylän talot kuvattiin ja listattiin, mitä talojen pihalla oli. Tiemalleja uusista teistä on tehty Tielaitokselle, mm. Savonlinnan rinnakkaisväylästä oli nähtävillä kuva. Heikki Oikkonen kertoi, että kaupunkimalleista voi nähdä, millaiseksi kaupunkialue on suunniteltu muodostuvaksi. Ahonlahden silta ei toteudu, koska syväsalmen silta jää Laitaatsalmeen. Kanavamuseoon on tehty kääntävä silta (samanlainen kuin Varkaantaipaleen silta). Savonlinnan rinnakkaisväylän uudet tiejärjestelyt ja kaupunkikeskusten pienoismallit ovat tunnetuimpia. Hiljattain on tehty päätös, että Nuuksion kansallispuistoon tehdään kaksi mallia. Toinen on opastuskeskus.

Päätös on tehty näytemallien perusteella. Linnansaaren kansallispuiston mallityöhön on tehty myös hylje. Kaupunkimallien korjaamisesta jälkepäin kysyttiin. Heikki Oikkonen kertoi, että monen tarkastuksen kautta pyritään siihen, että mahdollisimman tarkasti pystyy tekemään kaiken, niin kuin on ollut. Heikki Oikkonen kertoi, että kartanoista, laivoista jne. on tehty merkkipäivähenkilöille tai eläkelahjaksi mm. projektipäällikölle pienoismalli (Skanska). Riihimäellä oli kartano, jonka kartanon emäntä tilasi isännälle kartanon pienoismallin merkkipäivälahjaksi. Majakkaprojekti on vielä kesken. Majakat ovat kauniita rakennuksia ja niistä olisi materiaali, jonka pohjalta voi tehdä pienoismalleja. Veikka Gustafssonille on tehty Porkkalan majakasta malli. Hän on vuokrannut majakan Suomen valtiolta elämysmatkailua varten.

Kuvia pienoismalleista ja infoa yrityksestä www.malliakopio.fi.